

ОБРІІ

**науково-
педагогічний
журнал**

**ПЕДАГОГІКА
ТА ПСИХОЛОГІЯ**

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

**НАЦІОНАЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ**

РІДНА МОВА

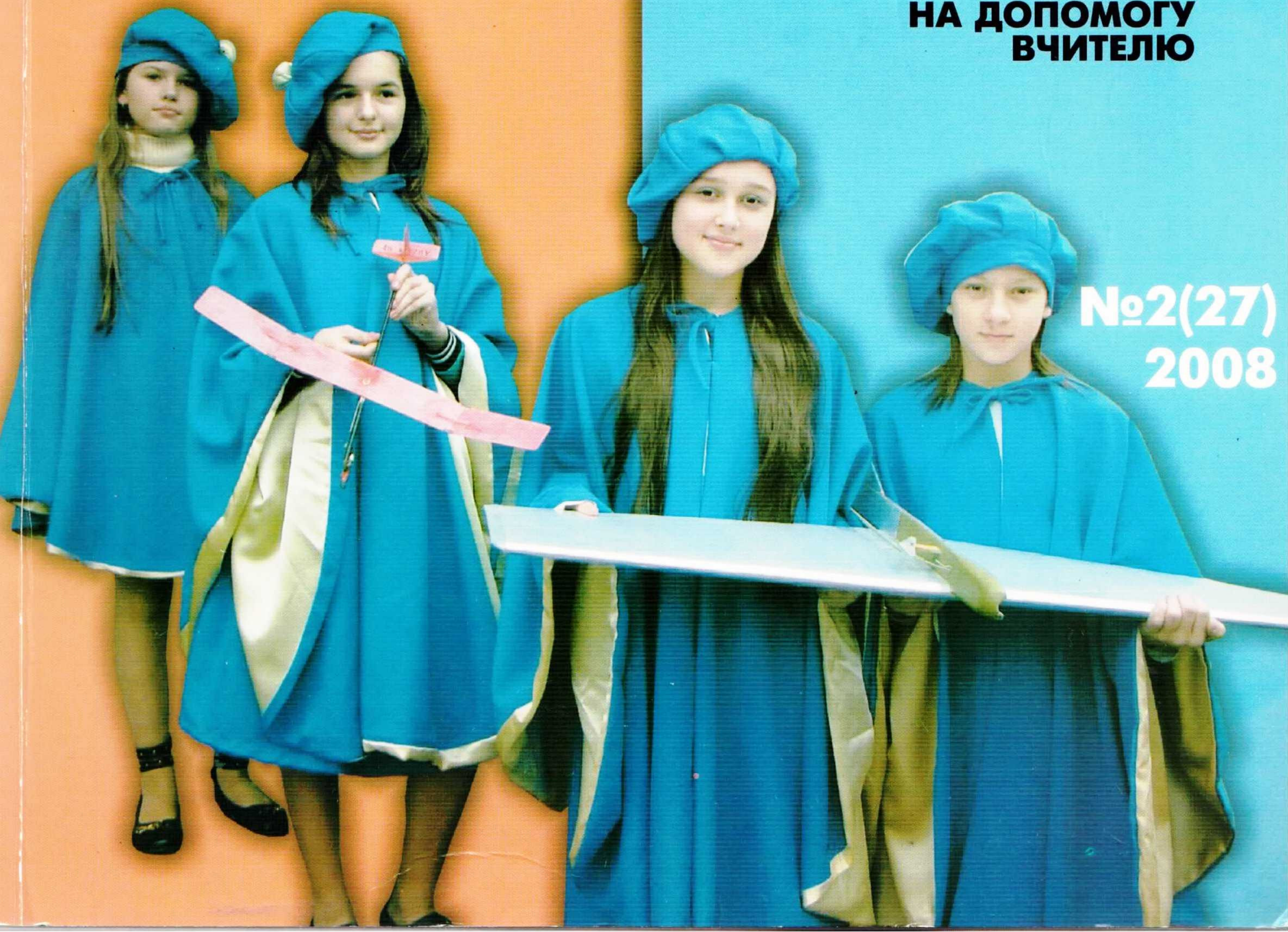
ІСТОРІЯ

МЕТОДИКА

ДОШКІЛЛЯ

**НА ДОПОМОГУ
ВЧИТЕЛЮ**

**№2(27)
2008**

Адреса редакції:

76000 м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 3,
тел.: (03422) 2-24-93

Головний редактор Роман ЗУБ'ЯК

Редакційна колегія

Михайло БІГУН, кандидат фізико-математичних наук, доцент

Зінаїда БОЛЮК, начальник управління освіти і науки Івано-Франківської ОДА

Григорій ВАСЯНОВИЧ, доктор педагогічних наук, професор

Мирон ВІЛЬШУК, доцент

Марія ГОЛЯНИЧ, доктор філологічних наук, професор

Зіновій ГОРІШНИЙ, кандидат педагогічних наук, доцент

Ярослав ЗАБОРОВСЬКИЙ, кандидат історичних наук, професор

Тетяна ЗАВГОРОДНЯ, доктор педагогічних наук, професор

Любомира КАЛУСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент

Володимир КАЧКАН, доктор філологічних наук, професор, академік АПН України

Юрій ЛАБІЙ, доктор технічних наук, професор

Неллі ЛИСЕНКО, доктор педагогічних наук, професор

Оксана МАРИНОВСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент

Володимир МАТВІЙШИН, доктор філологічних наук, професор, академік АПН України

Лідія ОРБАН-ЛЕМБРИК, доктор психологічних наук, професор

Романія ПОСТОЛЯНЮК, заступник голови Івано-Франківської ОДА

Людмила СКАЛЬСЬКА, проректор Івано-Франківського обласного ІППО

Ярослав ТРЕФ'ЯК, кандидат педагогічних наук, доцент

Степан ХОРОБ, доктор філологічних наук, професор

Ондр ЯРОШ, кандидат філософських наук, доцент

Літературний редактор

Оксана ВАСИЛЕЧКО

Комп'ютерне складання

Світлани ГРИТЧУК

Дизайн обкладинки Олексія КАТРИЧА

Верстка Ярослави КОРОЛЬ

Коректор Ольга САС

• Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

• За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Відповідно до постанови ВАК України від 10.11.1999 № 3-05/11 журнал пройшов перереєстрацію і внесений до переліку № 3 фахових видань, у якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Часопис уведений до всеукраїнського каталогу видань. Його також можна придбати в книгарні інституту. Ціна договірна

ОБРІІ

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

Засновник:

Івано-Франківський інститут післядипломної педагогічної освіти

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

Всеукраїнська конференція "Актуальні проблеми формування навчально-виховного середовища в сільських загальноосвітніх навчальних закладах"

Віра Мелешко. Формування інноваційної моделі навчально-виховного середовища сільської школи як засіб розвитку педагогічної системи 3

Алла Панкевич. Освітні округи як один із напрямів реалізації державної політики в галузі середньої освіти 8

Світлана Єфімова. Керівник школи як лідер навчального закладу. Індивідуальні стилі керівництва 11

Мирослава Товкало. Співпраця школи і громади в сільському середовищі: іноземний досвід, українські перспективи 13

Людмила Юрко. Організаційно-педагогічні аспекти сприятливого навчально-виховного середовища в Станіславській загальноосвітній школі I-III ступенів 15

Василь Хруц. Регіональний проект "Гірська школа" і проблеми формування освітнього середовища в гірських селах 18

Олена Хруц. Характерологічні особливості жителів високогірних сіл як важливий чинник навчально-виховного середовища 22

Інна Червінська. Освітньо-виховний потенціал сільської школи гірського регіону 24

Галина Микитюк. Гуцульський компонент в українській системі розвитку здібностей особистості в умовах сільської школи гірської місцевості 27

Віолетта Уліценко. Особливості формування навчального середовища в умовах сільської школи 29

Вікторія Кротенко. Структура психологічної готовності особистості до громадянської активності 32

Зоя Юрченко. Літературно-творче самовираження учня сільської школи: мотивація та специфіка 33

Ірина Герасимова. Особливості сучасного соціокультурного середовища як фактора формування гендерної свідомості в контексті самореалізації і саморозвитку особистості 36

Юлія Запорожченко. Вища освіта в Ірландії в умовах євроінтеграції 39

Катерина Романюк. Підвищення пізнавальної активності школярів як психолого-педагогічна проблема 41

Надія Сабат. Соціально-педагогічна підтримка сім'ї, у якій виховується аутична дитина 45

Тетяна Глуханюк. Особливості діагностики та корекції емоційної сфери дітей з особливими потребами молодшого шкільного віку 47

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Борис Качур. Принципи оптимального поєднання наукової та методичної роботи з учителями в регіональній системі післядипломної педагогічної освіти 52

Олександр Джура. Інформатизація і технологізація освітнього процесу 56

Артем Ткачов. Створення освітнього середовища як засобу формування інформаційної компетентності учнів 60

Іван Клим'юк. Проблеми і протиріччя профілізації навчального процесу та можливість упровадження адаптивного управління навчальним закладом з метою їх вирішення 62

Олександр Самойленко, Людмила Калачова. Аналіз поняття "системи відкритої освіти" як назви структурного підрозділу 66

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

До 90-річчя від дня народження видатного українського педагога

Олена Будник. Народознавчий аспект педагогічної спадщини Василя Сухомлинського 68

Ольга Максимович. Формування морально-етичних цінностей дитини в сім'ї: історико-педагогічна ретроспектива 70

Володимир Савчук. Етнографічна атрибутика та драматургія українського вертепу 74

ІСТОРІЯ

Ярослав Заборовський. Християнство та українська етнотрадиція 79

Ганна Іванюк. Демографічні, економічні та природні чинники впливу на діяльність і розвиток сільської школи в Україні (Друга половина ХХ століття) 84

МЕТОДИКА

Галина Островська. Науково-методичне забезпечення профільного навчання (Вивчення життя та творчості письменника в профільних класах) 87

Ірина Лучків, Іванна Бродин, Петро Якубовський. Вивчення фізичних теорій у старших класах на профільному рівні 89

Надія Гладчук. З думкою про якість знань (З досвіду використання інтерактивних технологій) 92

Галина Лемко. Зміст соціально-педагогічної практики в закладах інтернатного типу 96

РІДНА МОВА

Уляна Андрусак. Формування мовної особистості молодшого школяра в контексті реалізації соціокультурного компонента змісту освіти 99

ДОШКІЛЛЯ

Віолетта Лапто. Етнопедагогічні чинники активізації українознавчого компонента в роботі з дошкільниками 103

Ольга Савчук. Особливості творчого розвитку дітей дошкільного віку 106

НА ДОПОМОГУ ВЧИТЕЛЮ

Галина Бабій. Проведення свята рідної мови в допоміжній школі (Методичні рекомендації) 110

СЛОВО ДО ВЧИТЕЛЯ

Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін у політичному, економічному й соціальному житті нашої держави. Саме тому останніми роками відбуваються реформаційні процеси в освітній галузі, спрямовані на досягнення рівня найкращих світових стандартів.

Освіта сьогодні – найголовніший чинник поступу високорозвинених цивілізованих держав, формування високої духовності, інтелігентності, культури, почуття соціальної відповідальності за результати впровадження науково-технічних ідей, нових технологій та всього того, що залишає нащадкам кожне покоління.

Задля цього здійснюються системні реформи в середній та вищій освіті, науці, що відповідає основним пріоритетам якісної освіти, на основі постійного діалогу з громадськістю, адже без її підтримки не діють закони.

НАШІ АВТОРИ

Андрусак Уляна, аспірант Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Бабій Галина, учитель Рогатинської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для розумово відсталих дітей

Бродин Іванна, доцент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат фізико-математичних наук

Будник Олена, старший науковий співробітник Науково-методичного центру “Українська етнопедагогіка і народознавство” АПН України і Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук

Герасимова Ірина, доцент Вінницького обласного ІППО, кандидат педагогічних наук

Гладчук Надія, учитель Путятинської школи Рогатинської районної ради

Глуханюк Тетяна, практичний психолог Солотвинської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату

Джура Олександр, директор Бурштинського енергетичного коледжу Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, кандидат філософських наук, доцент

Єфімова Світлана, старший викладач Львівського обласного ІППО

Заборовський Ярослав, кандидат історичних наук, професор Івано-Франківського обласного ІППО

Запорожченко Юлія, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Іванюк Ганна, старший науковий співробітник, кандидат педагогічних наук Інституту педагогіки АПН України

Калачова Людмила, магістрант Миколаївського державного університету імені В. Сухомлинського

Качур Борис, старший викладач Закарпатського обласного ІППО

Клим'юк Іван, викладач Чернівецького обласного ІППО, здобувач УМО АПН

Кротенко Вікторія, старший викладач кафедри психології Дніпропетровського обласного ІППО

Ланно Віолетта, асистент Коломийського інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Лемко Галина, доцент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук

Лучків Ірина, доцент Івано-Франківського обласного ІППО, кандидат фізико-математичних наук, доцент

Максимович Ольга, доцент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук, доцент

Мелешко Віра, завідувач лабораторії сільської школи Інституту педагогіки АПН України, кандидат педагогічних наук, доцент

Микитюк Галина, доцент Коломийського інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат психологічних наук

Островська Галина, доцент Івано-Франківського обласного ІППО, кандидат педагогічних наук

Панкевич Алла, викладач Львівського обласного ІППО

Романюк Катерина, магістрант Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Сабат Надія, доцент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук

Савчук Володимир, доцент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Савчук Ольга, аспірант Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Самойленко Олександр, доцент Миколаївського державного університету імені В. Сухомлинського, кандидат педагогічних наук

Ткачов Артем, аспірант Харківського національного університету імені І. Сковороди

Товкало Мирослава, доцент Львівського обласного ІППО, кандидат філологічних наук

Уліценко Віолетта, докторант Переяслав-Хмельницького університету імені Г. Сковороди, кандидат педагогічних наук

Хрущ Василь, професор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук

Хрущ Олена, доцент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук

Червінська Інна, відповідальний секретар журналу “Гірська школа” Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук, доцент

Юрко Людмила, директор Станіславської школи Херсонської області

Юрченко Зоя, доцент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат психологічних наук

Якубовський Петро, завідувач інформаційно-аналітичного центру Івано-Франківського обласного ІППО

Формат 60x84/8.

Наклад 500 прим.

Верстка, дизайн обкладинки,
друк видавництва “Місто НВ”.

м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 53,
тел. (0342) 55-94-93

4. Ураховуючи особливу делікатність проблеми та вразливість читачів подаємо дані з: "Масонство" // Енциклопедія українознавства, репринтне відтворення. – Париж, 1956. – Т. 4, – Львів. – 1994. – С. 1486–1488; Релігієзнавчий Словник / За ред. А. Колодного і Б. Лобовика. – Київ, 1996. С. 188–189; R. Fisher-Wolprek. Leksykon Papieży. – Kraków,

1996. – S. 150–152; 164–166; 381, котрі давно ввійшли в усі видання, навіть таке популярне, як: А. Кокотюха, В. Скляренко, В. Сядро, П. Харченко. 50 знаменитих загадок истории Украины. – Харьков, 2008. – С. 320–331. Додатково нами використана інформація з Інтернету.

5. Подаємо зі збереженням властивого

Митрополиту правопису. Детальніше див.: Митрополит Андрей Шептицький: Матеріали та документи (1865–1944 рр.) / За ред. Я. Заборовського. – Львів – Івано-Франківськ, 1995. – С. 53, 106–118.

6. Детальніше див.: Я. Заборовський. На стежинах історії. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 69, 83–84.

21.10.2008.

Ганна ІВАНЮК

ДЕМОГРАФІЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРИРОДНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ І РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ (Друга половина ХХ століття)

Анотація: у статті подано історико-педагогічний аналіз демографічних, економічних та природних чинників впливу на діяльність і розвиток сільської школи в Україні другої половини ХХ століття.

Annotation: historical and pedagogical analysis of demographic, economic and natural resources influence factors to country schools in Ukraine 2nd XX century activity and development.

Дослідження діяльності та розвитку сільської школи в Україні другої половини ХХ ст., з'ясування залежності її типів, структури та мережі закладів середньої освіти дає підстави виокремити демографічні, економічні та природні чинники. Проблема розселення на різних теренах держави була об'єктом наукового вивчення. Так, вплив господарсько-галузевої діяльності на формування поселення в регіонах СРСР досліджували М. Агафонов та С. Лавров [1, 122–129]. Розвиток економіки 1970 років, міграція сільського населення в міста, підготовка в сільській школі майбутніх кваліфікованих робітників індустріальної сфери вносили корективи (зміни) в демографічну карту суспільства загалом та села зокрема. Ці процеси висвітлювали Т. Грачов та С. Ковальов [3, 63–71; 6, 3–37]. Значний внесок у вивчення демографічної картини села, виявлення тенденцій динаміки сільського населення, його залежності від інфраструктури зробили Т. Заславська та А. Доценко (1994).

1960–1970 років дослідники приділяли певну увагу проблемам впливу економіки на розселення сільського та міського населення. Державний курс на "зближення міста та села", "стирання граней" між ними був результатом і водночас перспективним прогностичним планом розвитку економіки індустріальних міст. 1980 років тематика дослі-

джень демографічних тенденцій депо змінюється. З'являються соціологічні праці стосовно впливу демографічних чинників на збереження села (Г. Леонтьєва, 1997; Д. Лухманов, 1973; Г. Рогожин та В. Свитко 1978). Проблеми збереження та розвитку сільських шкіл на сучасному етапі українського суспільства, взаємозалежності існування села та школи на прикладі Сумської області досліджували Г. Леонтьєва та О. Бражникова [8; 7, 5–50].

Демографічні процеси, які є наслідком соціально-економічного та культурного розвитку, впливають на формування сільських населених пунктів. Аналіз динаміки сільського населення 1970–1990 рр. свідчить про його стійкий відплив у міста, що пов'язано з особливостями розвитку економіки за екстенсивним типом. Значної шкоди функціонуванню сіл завдала також політика "укрупнення" поселень. Якщо 1970 р. в Україні було 31 280, то 1979 – 29 693, 1998 – уже лише 28 794 населених пункти.

У вітчизняній суспільно-географічній літературі головним критерієм типу сільських поселень прийнято вважати кількість мешканців. Тому зазвичай сільські поселення розрізняють за величиною. Перша група сіл – малі (до 50 осіб), друга – середні (від 50 до 99 осіб), третя – великі (від 100 до 499 осіб), четверта – крупні села (понад 500 осіб). Окрему категорію складають ті, що мають кількість населення понад 1 000 осіб, селища міського типу (з розвинутою соціально-економічною інфраструктурою). В Україні спостерігаємо тенденції до зменшення малих сіл і розвитку великих та крупних (80% сільського населення проживають у селах із кількістю мешканців понад 1 000 осіб [8, 9]. Вони характерні для Закарпатської, Вінницької, Івано-Франківської, Київської, Одеської, Тернопільської, Херсонсь-

кої областей, Автономної Республіки Крим. Значне число малих та середніх сіл масмо в Сумській, Чернігівській, Волинській, Рівненській, Дніпропетровській, Житомирській областях.

Демографічні чинники впливають на розміщення шкіл та формування контингенту учнів (народжуваність та смертність, густина заселення, міграція). Тип закладу, структура, запити на освітні послуги безпосередньо залежать від кількості мешканців села, демографічної динаміки. На діяльність сільської школи суттєво впливає також її місцезнаходження (близькість до міст, віддаленість від великих населених пунктів, що є характерним для шкіл степової та гірської зони, Полісся). Чисельність дітей визначає наповнюваність класів та шкіл, відповідно це впливає на тип та структуру закладу. 1985–1990 рр. кількість учнів у початкових, неповних середніх та середніх школах визначалась такими показниками.

Аналіз статистичних даних розвитку сільського навчального закладу 1980–1990 рр. дає підстави для виявлення головних тенденцій: кількість початкових шкіл у цей період збільшувалася (у Вінницькій області – з 2084 до 2306, Львівській – з 4930 до 5410, Херсонській – з 1646 до 1848). У середніх школах спостерігалось зменшення учнів (у Вінницькій області – з 78,87 тис. до 73,93 тис., Чернігівській області – з 40,20 тис. до 38,89 тис., Хмельницькій – з 54,52 тис. до 49,21 тис.).

Тенденції до зменшення кількості вихованців бачиться і в неповних середніх школах. Для них, а також середніх шкіл характерною особливістю розвитку стає малочисельність. У сільських школах низька наповнюваність класів [9, 4]. Середній її показник у загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості на початок 1994/1995 навчального року дорівнював 15,1; 1995/

1996 – 15,4; 1996/1997 – 16,1; 1997/1998 – 17,1 особи, 1998/1999 – 17,1 особи.

Функціонування сучасної сільської школи та перспективи її подальшого існування пов'язані з демографічними чинниками, економічним розвитком села. На відміну від міського, сільський заклад є не лише складовою освіти, а й економічної, соціальної, культурної галузей населеного пункту. Взаємовплив школи та соціального, економічного середовища, її залежність від соціально-економічних явищ особливо очевидні в сільській місцевості.

Соціально-економічна ситуація 1990–2000 рр., зміна суспільно-політичних пріоритетів української держави сприяли переходу до глибинної перебудови в освіті. Розвиток її в країні визначальний для сьогодення, і багато в чому від нього залежать перспективи майбутнього суспільства. Реформування економіки загалом та аграрного сектора зокрема розхитали прагматичні основи освіти, успадкованої від попередньої системи. Поступово відбувалось її утвердження тенденцій розвитку освіти на найкращих традиціях української школи, вітчизняного та зарубіжного досвіду; демократизація суспільного життя відкрила шляхи для застосування альтернативних моделей, створення різних типів закладів. Разом з тим проведення реформ спричинило економічне напруження, руйнування старих зв'язків, викликало негативні тенденції у функціонуванні сільської школи. Сама система освіти стала джерелом суперечностей: домінування руйнівних тенденцій над створенням нового, зниження соціального захисту учнів та педагогів у таких закладах, згорання значної кількості сільських малочисельних шкіл.

Порівняно з 1995–1999 навчальними роками кількість шкіл I ступеня зменшилася на 211 одиниць [8, 9]. Здебільшого їх закриття відбулося у зв'язку з тим, що в деяких селах не вистачало учнів. Економічна криза, руйнування традиційної виробничої сфери села спричинили новий вплив його населення в міста та на закордонні заробітки. Подібна ситуація склалася також зі школами I–II ступенів. За п'ять років (з 1993 до 1998 рр.) кількість їх зменшилася на 285 одиниць [10, 4–26].

Стосовно сільської школи спостерігаємо суперечливі тенденції невідповідності вимог суспільства до освіти та існуючого рівня підготовки її учнів. Слабка матеріально-технічна база, низький соціально-економічний захист сільських учителів, розрив економічних зв'язків із базовими підприємствами та

шефами (колгоспами та радгоспами) характерні для більшості сільських шкіл різних регіонів України. Усе це гальмує їх розвиток у сучасних умовах стосовно змісту освіти, профільного навчання. Призупиняється впровадження сучасних педагогічних технологій, оскільки заклади відчувають брак кваліфікованих кадрів; окремі ж інновації досить складно використовувати у специфічних умовах малочисельних сільських шкіл. Часто-густо не вистачає підручників, наочних посібників, спортивного обладнання та сучасних мультимедійних засобів навчання.

Зміна соціально-економічного укладу економіки села та суспільства загалом веде до переміни продуктивних сил у сільському господарстві. Школа значною мірою відстає від потреб сучасного технологічного суспільства. Для розв'язання такої проблеми необхідно вивчати специфіку її діяльності, виявляти та розробляти шляхи ефективного розвитку з урахуванням вимог соціально-економічних відносин у селі.

1950–1980 рр. дане питання вирішували авторитарним шляхом “згори”. Точні ідеологічні директиви визначали програму діяльності школи. Вона була гвинтиком у державно-партійному механізмі. Програма діяльності школи передбачала орієнтири на виховання певних цінностей, якими мала оволодіти молода людина і в місті, і селі. Держава жорстко контролювала діяльність навчально-виховних закладів, що забезпечувало розвиток їх унітарності.

Спільними в діяльності сільських шкіл є їхні цілі та завдання, зміст, головні принципи організації (правові засади) [5; 2–4, 7–11, 17, 24–25]. Проте їхній матеріально-економічний стан у місті та селі істотно відрізняється. Фінансування сільської школи 1980–1990 рр. з розрахунку кількісного показника призвело до гальмування доступу до якісної освіти учнів малочисельних закладів. Чинники малочисельності шкіл пов'язані з традиційним розселенням сільського населення 1960–1980-х рр., особливостями сільськогосподарського економічного середовища.

Розміщення шкіл та їхня специфічна організаційна структура (часто відсутні паралельні або немає комплекту навчальних класів), нерозвинена матеріальна база навчально-виховного процесу, поєднання вчителем викладання кількох предметів, неможливість створення методичних об'єднань учителів, інформаційна обмеженість негативно позначались на розвитку сільського навчального закладу. Сільська родина опинилася в економічній ситуації,

вельми несприятливій для виховання дітей. Це негативно вплинуло на соціально-моральний статус більшості сімей. Через неможливість одержати роботу і стабільний заробіток, а отже, змогу забезпечити родину батьки в пошуках заробітків за кордоном. У Тернопільській, Івано-Франківській, Львівській, Чернівецькій областях спостерігаються виїзди матерів на працю за кордон. Діти найчастіше залишаються без материнського чи батьківського виховного впливу (під наглядом бабусь, старших братів та сестер). Батьки втрачають упевненість у власних силах. Як наслідок, вони втрачають авторитет у своїх дітей. Це породжує конфліктні ситуації у спілкуванні між дітьми та батьками. Майже половина (48%) учнів сільських шкіл вважає, що матеріальне становище їхніх батьків недостатнє. Значний рівень безробіття в сільській місцевості веде до загострення стосунків між членами родини, незадоволення соціально-економічними умовами. Незначний відсоток сільських сімей перейшли на фермерські умови господарювання. Ця форма організації праці не знайшла підтримки в селян.

Економічні перетворення за відсутності концепції перебудови аграрного сектора економіки (приватизації землі) є причиною зростання невпевненості в майбутньому. Більше половини учнів сільських шкіл мріють отримати освіту й жити у місті, знайти там роботу. Малочисельність сучасних закладів – наслідок дії передусім соціально-економічних чинників.

З розглянутих причин у сільській місцевості повільно розвиваються недержавні заклади середньої освіти. Так, 1993 р. тут функціонував один приватний заклад середньої освіти (у містах – 27); 1994 – уже не було жодного (у містах їх побільшало до 52) [11, 3–18].

Повільно розвиваються заклади середньої освіти нових типів: школи-гімназії, школи-ліцеї, школи-колегіуми. За підсумками 1997/1998 навчального року їх функціонувало: шкіл-гімназій – 2 (по одній – у Закарпатській та Чернівецькій областях), шкіл-ліцеїв – 10 (по два – у Львівській, Херсонській та Чернівецькій областях, по одному в Автономній Республіці Крим, Закарпатській, Одеській та Тернопільській областях), шкіл-колегіумів – 2 (обидва – у Хмельницькій області) [10, 5–100].

Вплив сільської школи на розвиток особистості безпосередньо залежить від її розташування та соціально-економічних умов життя, у якому вона функціонує. Наближення до міст, наявність потужного сільськогосподарського вироб-

ництва сприяють входженню учнів у соціальне та економічне середовище. Успішність кадрового забезпечення залежить також від цих чинників. Функціонування шкіл у віддалених селах звужує потенційні можливості розвитку особистості учнів (часто-густо не вистачає вчителів, недостатнім є матеріальне забезпечення).

Природне середовище також є вагомим фактором розвитку особистості. Для мешканців села воно є вирішальним у забезпеченні їхньої життєдіяльності. З урахуванням природних умов розвиваються традиційна господарська культура, побутова архітектура. Природне середовище – чинник підтримки здоров'я, лікування. Багаторічні спостереження в природі, у процесі господарської діяльності сприяють розумінню закономірностей явищ природи.

Особливістю сільської праці є спрямованість безпосередньо на природу в різних її виявах. Постійне спілкування з довкіллям виробляє у сільських мешканців особливі способи мислення: пошук причинно-наслідкових зв'язків, прагматичність тощо. Постійна залежність від свого господарства, погоди, кліматичних умов формує особливий склад характеру людей: терплячість, витривалість, працелюбство. Г. Вашенко у праці "Виховання волі і характеру" обґрунтовував залежність формування психічної сфери людини від діяльності в природному середовищі [2, 38–45]. Її різновид сприяє розвиткові чуттєвої сфери, ментальності тощо. Праця учнів у природі в сільських школах складалася традиційно, однак таке їх залучення не має бути примусовим. Власне йдеть-

ся про те, щоб за специфічних умов сільської школи більш повно розкрити можливості для розвитку особистості.

Особливістю сільського закладу є те, що основним у його діяльності є принцип природовідповідності. Сутність його полягає в обов'язковому врахуванні природи учня, вікових особливостей, у максимальному наближенні умов розвитку дітей сільських шкіл до живої природи. Вона бачиться важливим компонентом навчально-виховного процесу, є засобом формування та розвитку естетичних еталонів, господарської культури, підготовки дітей до майбутнього самостійного життя. Єдність людини та природи, усвідомлення себе її частиною – якості господаря землі. Вивчення чинників впливу на діяльність та розвиток сільської школи, урахування їх в освітньому процесі не можуть не мати позитивних наслідків.

Сучасне життя ставить перед випускниками сільської школи якісно нові вимоги. Серед них, передусім, слід відзначити готовність до адаптації в сучасному соціумі, реалізації у ньому активної моделі поведінки, компетентність у питаннях культури, соціальної комунікації, умотивовану потребу в нових знаннях, психологічну мобільність. Очевидно, що вирішувати такі складні завдання теперішній сільський навчально-виховний заклад самотужки не спроможний. Необхідно розробити систему його розвитку на ґрунті соціального партнерства з довкіллям, сім'єю, виробничими підприємствами.

На часі – вивчення сільської школи з метою виявлення гальмівних чинників її діяльності та врахування в навчально-

виховному процесі позитивних факторів задля її розвитку відповідно до сучасних вимог людини та суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агафонов М. Т., Лавров С. В. Территориально-отраслевая структура хозяйства и формирование внутриобластных систем расселения // Проблемы урбанизации и расселения. – М., 1976. – С. 122–129.
2. Вашенко Г. Виховання волі і характеру: Підручник для педагогів. – К., 1999. – 385 с.
3. Грачев Т. С. Региональные аспекты развития обслуживания в Украинской ССР // Проблемы региональной экономики и размещения производительных сил. – М., 1979. – С. 63–71.
4. Доценко А. І. Регіональне розселення: проблеми та перспективи. – К., 1994. – 194 с.
5. Закон України "Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР "Про освіту". – К., 1996. – 36 с.
6. Ковалев С. А. Сельское расселение. – М., 1963. – 37 с.
7. Леонтьєва Г. Г., Бражникова О. О. Сільські школи: проблеми збереження та розвитку на початку третього тисячоліття. – Суми, 2001. – 56 с.
8. Леонтьєва Г. Г. Села північного сходу України. – Суми, 1998. – 200 с.
9. Розвиток загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості у 1995–1999 рр.: Статистичні матеріали. – К., 1999. – 21 с.
10. Середні, позашкільні, дошкільні та професійно-технічні навчальні заклади (1997–1998 рр.): Статистичний збірник. – К., 1999. – 136 с.
11. Статистичні дані. До засідання колегії Міністерства освіти України за підсумками 1994 р. (середні загальноосвітні, позашкільні навчально-виховні та дошкільні виховні заклади). – К., 1995. – 100 с.

Краще, що дає нам історія, – це спричинений нею ентузіазм.

Йоган Гьоте

Пам'ять – скарбничка, з якої ніщо не витрушується.

В. Брюгген

Не досить оволодіти премудрістю, потрібно також уміти користуватися нею.

Цицерон

**«Виховний ідеал»
Григорія Ващенка
і сучасне виховання
української молоді**

Г. Іванюк
м. Київ

Доробок видатного українського педагога і психолога Григорія Ващенка, незважаючи на жвавий інтерес, який він викликає в дослідників, усе ще лишається до кінця не оціненим і не осмисленим. Переважна більшість його творів побачила світ далеко за межами України. Автор понад тридцяти наукових праць, Г. Ващенко виклав власну людинотворчу і націотворчу концепцію української школи в праці «Виховний ідеал», якій і присвячено нашу розвідку.

Проблеми національного виховання активно порушувались на хвилі демократичного «підйому» в кінці 80-х — на початку 90-х рр. ХХ ст. В Україні ХХІ ст. цю проблему порушують значно рідше, але це аж ніяк не свідчить про те, що її вирішено. Зараз ця проблема набуває все більшої реальної актуальності, адже теоретичні розвідки й розробки лишаються осторонь практики. А практика сучасних наукових досліджень свідчить про те, що в переважній більшості молоді немає етнічної самоідентифікації українця, вміння протистояти асиміляції, національній гордості і мовної стійкості [5, 17–48]. Особливо в престижних вузах, незважаючи на викладання українською мовою, молодій людині важко встояти проти зросійщення на побутовому рівні. Ця проблема глибока й потребує вирішення на перетині таких наук як педагогіка, етнопсихологія та лінгвістична психологія. На перетині цих наук Г. Ващенко сформулював свій «виховний ідеал». Спробуємо розглянути його зреалізованість у сучасному освітньому просторі.

Стосовно цілей освіти Г. Ващенко висловлював таку думку: «Виховуючи її [молодь] в пошані до кращих національних традицій, у той же час треба враховувати завдання сучасності. Розв'язуючи питання про цілі виховання сучасної української молоді, ми мусимо рахуватись не лише з нашими традиціями, а з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне й майбутнє» [2, 162]. Відтак необхідно підкреслити важливу рису виховного ідеалу: орієнтація особистості на ті цінності, які ще не реалізовані або недостатньо реалізовані в житті

сучасного суспільства. Тобто, головна риса виховного ідеалу спрямованість у майбутнє. Однак крізь сучасність і майбутнє треба пройти, не втративши своєї національної культури, і не тільки не втративши, а й примноживши, вклавши свій особистий внесок. А вкласти його може тільки повноцінна самодостатня особистість.

Педагогічну систему Г. Ващенко пропонував будувати, поєднуючи чотири органічно поєднані компоненти виховання: морально-релігійне та естетичне; національно-патріотичне; інтелектуальне; фізичне. Єдність компонентів педагогічного процесу учений порівнював із єдністю психіки людини [2, 189]. Слід зазначити, що до формулювання свого виховного ідеалу Г. Ващенко підійшов не тільки як педагог, зорієнтований на національне виховання, а й як ретельний прагматичний психолог, працю якого «Детские вопросы в форме почему» класик психології М. Рубінштейн помістив до рекомендованої літератури у своєму академічному підручнику «Психологія» [3]. Перу Г. Ващенка також належать психолого-педагогічні праці «Періоди в розвитку дитини і дитяча література», «Психологія в СРСР» (перекладена німецькою та шведською мовами).

Інтелектуальне виховання, за Г. Ващенко, включає виховання християнського світогляду та формальних здібностей інтелекту: спостережливості, пам'яті, творчої уяви і логічного мислення, фантазії. Інтелектуальне виховання необхідне як культуротворча складова розбудови держави, адже «молоді покоління не лише засвоюють культурні здобутки поколінь попередніх, а й рухають культуру вперед. Це можливе лише при наявності розвинених творчих здібностей» [2, 185]. В сучасному освітньому просторі важко однозначно говорити про виховання християнського світогляду. Українська православна церква, а також українська православна автокефальна церква формально залишаються офіційно прийнятими в Україні. Однак не може не насторожувати катастрофічне засилля протестантських церков — а насправді сект — різних спрямувань, які вбива-

ють молоді в голови тезу «немає для Бога різниці, якою мовою ти йому молишся». Ці секти заперечують основні атрибути православної церкви — ікони, свічки, храми, вони пропагують «полегшений варіант» спілкування з Богом — на «християнських» рок-концертах, у неформальній обстановці домашніх зібрань. І, на жаль, у цих сектах втрачається українська молодь, у якої батьки і школа не встигли чи не зуміли виробити стрижень самоусвідомлення українця.

Завдання морально-релігійного виховання — вироблення у молоді таких рис як патріотизм, гуманність, чемність, доброзичливість, уважність, щирість, чуйність, моральна чистота, пошана до батьків і взагалі до старших, усвідомлення власної людської гідності. «Завдання школи полягає в тому, щоб ці традиційні ідеали відновити і пристосувати до сучасності і тих завдань, що ставить перед нашим народом історія» [2, 185]. Проблема сучасної школи часто полягає в тому, що вона намагається виховувати в учнях патріотизм авторитарними методами, які тільки відлякують молодь і викликають у неї спротив. На часі гостра необхідність науково-методичних і практичних розробок методів виховання патріотизму в учнів, і до того ж розробок не умовно-теоретичних, відірваних від сучасних реалій, а конкретних, прикладних. Це потребує великої роботи спільно з психологами, культурологами, істориками. Уроки етики в школах також повинні мати прикладний характер, адже школяр має бути готовий до нових вимог на ринку праці. А світовий ринок праці диктує нові вимоги до спеціалістів, у яких поруч із професійним рівнем нині рівноправною є вимога до особистих якостей людини, вміння спілкуватися з іншими людьми. Цей комплекс морально-етичних особистих якостей дістав назву «емоційний інтелект» — EQ, і від його рівня прямо залежить професійне майбутнє сьогоднішніх школярів.

Виховання моральної чистоти сьогодні також актуальне, і внесок школи в цей процес не можна назвати задовільним. Серед школярів стає не модно залишатись цнотливою до закінчення школи, і саме морально чисті дівчата почувуються в класі «білими воронами». Серед хлопців не модно не курити. І всі ці негативні тенденції наслідування героїв фільмів та інших кумирів подолати стає все важче, бо вони стають неодмінним супутником соціального прогресу країни. Попри те, що відбувається просвіт-

ницька робота про хвороби, які передаються статевим шляхом, імовірність небажаної вагітності, ВІЛ-СНІД та наркозалежність, згідно зі статистикою, кількість уражених підлітків зростає. Велику роль тут відіграє, звичайно, домашнє виховання та вплив батьків, але й байдужості школи до конкретної особистості учня також не можна не помічати.

Виховання власної людської гідності й зокрема гідності національної — для школи справа на сьогоднішній час нелегка. Для повної реалізації цього завдання велике значення має особистість учителя, його наочний приклад. Важливо, щоб у самого вчителя почуття особистої і національної гідності були найвищі. Також важливо, щоб учитель володів сучасними методами виховання, умів зацікавити учня на зрозумілому неавторитарному і доступному для нього рівні, послуговувався бездоганною літературною мовою. Адже коли шкільні вчителі, провівши урок державною мовою, на перервах демонструють зневагу до цієї мови, якою вони користуються тільки як робочою, важко чекати від учнів іншої поведінки й іншого ставлення до рідної мови. Незабутній М. Г. Стельмахович закликав українське шкільництво: «Категорично не можна допустити навіть найменшої хиби в національній освіті України, у тому, що стосується найдорожчого нашого скарбу — долі наших дітей, онуків і правнуків, українського народу, нації» [6, 7]. Очевидно, цей заклик залишився непочутий...

Також у моральному вихованні Г. Ващенко особливої уваги надає вихованню волі й характеру. Тут він виділяє й обґрунтовує риси, які школа покликана виробити в молоді: принциповість, здатність чітко ставити перед собою певну мету, розсудлива рішучість, наполегливість, а також стриманість, уміння володіти собою, не піддаватися випадковим емоціям і афектам, любов до праці і працездатність, дисциплінованість [2, 186]. Такі риси притаманні небагатьом людям, і завдання виховати їх у всієї молоді має трохи ідеалістичне звучання. Але в силах школи принаймні спробувати, адже ці риси належать до вже згаданого нами комплексу продуктивних особистісних під загальною назвою «емоційний інтелект». На тему виховання волі й характеру Г. Ващенко також написав праці «Виховання організованості і дисциплінованості», «Виховання волі і характеру», «Виховання мужності й героїства».

Цікаве запропоноване Г. Ващенко у контексті морально-релігійного компонента вихо-

вання бадьорості і життєрадісності. «Українець мусить реально ставитись до життя, здаючи собі справу з його темних і світлих рис. Але як християнин він мусить вірити в перемогу добра над злом, правди над неправдою» [2, 187]. Цю тезу можна було б визнати зреалізованою в сучасності, але є кілька прикрих «але». Нині в Україні величезного поширення набули психологічні тренінги, спрямовані на вироблення позитивного мислення, які мають шалений попит серед молоді. Тобто, попит таки диктує пропозицію, і цей пункт системи Г. Ващенко справді актуальний. Однак найчастіше ці тренінги розроблені або американськими, або російськими психологами і дуже відірвані від власне українського ґрунту, ментальності української молоді людини. Зайве казати, що 99% їх проводяться російською мовою.

Естетичне виховання, якому автор присвятив цілу однойменну працю, згідно з Г. Ващенко, включає естетику побуту (охайне вбрання, зовнішній вигляд, житло тощо), вміння милуватися красою природи і творів мистецтва, виховання доброго смаку. Цьому аспекту виховання Г. Ващенко присвятив цілу окрему працю — «Виховна роль мистецтва».

Добрий смак — це не значить, що молодь має слухати тільки класичну музику чи народні пісні, аж ніяк. Добрий смак — це вміння орієнтуватись у сучасних для учня музиці, мистецтві, кіно, і мати з цього приводу власну думку, а не просто приєднуватись до масових захоплень. Для того, щоб виховати добрий смак в учнів, високим має бути рівень культури вчителя; учитель сам має орієнтуватись у розмаїтті сучасної української та зарубіжної культури. Згідно з Г. Ващенко, школа покликана розвивати також творчі здібності дітей, і не тільки тих, що мають якісь яскраві таланти й обдарування, а всіх без винятку [2, 187]. Це перегукується зі східною системою виховання. Скажімо, в японських школах усі без винятку діти змалечку долучаються до написання національної поезії хоку і танка, до мистецтва каліграфії, до медитативного споглядання природи і розуміння мільйонів відтінків різних кольорів. У праці «Виховання волі і характеру» Г. Ващенко особливо обґрунтовував залежність формування психічної сфери людини від діяльності у природному середовищі [1, 38–45].

Фізичне виховання молоді покликане формувати здорових і витривалих людей. Г. Ващенко акцентує на вихованні в молоді звички до здорового способу життя: помірності в їжі,

чистоти, перебування на свіжому повітрі, чергування праці й відпочинку. Більше того, ці звички мають формуватись не бездумно, а на основі знань з гігієни. Однак «фізичне виховання не можна розглядати без зв'язку з вихованням інтелектуальним і моральним. Основне у людини — її дух. Отже, дітей треба виховувати так, щоб тіло у них було спритним і міцним знаряддям духа» [2, 186].

З позицій сучасності ми бачимо такі головні шляхи здійснення національного виховання в Україні. Залучення школярів до вивчення рідної мови, прищеплення любові до неї. Культивувати в молоді любов до рідного слова, формувати почуття відповідальності за її життя і розвиток, а також усвідомлення її державного статусу — таке завдання постає перед школою насамперед. Навчити дитину думати рідною мовою, створити умови для втілення її думок в «одяг слова», допомогти пережити хвилини радісного задоволення від спілкування рідною мовою усе це підвладне волі та майстерності не тільки вчителю-словеснику. Культура мовлення педагога активний інструмент у сфері національного виховання.

Розкриття правди про історичне минуле українського та інших народів. Спираючись на наукові джерела, історичні факти, учням передусім необхідно показати правду про історичні етапи боротьби за становлення Української держави, національно-визвольний рух українського народу, розкрити факти ганебного цілеспрямованого винищення української інтелігенції, планомірного перетворення української мови та літератури на провінційну та другорядну, сказати правду про лідерів національно-визвольної боротьби та діячів культури України; місце України в світовій історії. Важливе значення для розкриття правди про історичне минуле України мають не лише уроки історії та літератури, а й позакласні заходи. Національне виховання шляхом пізнання минулого вимагає цілісного та об'єктивного підходу. Завдання педагога полягає у доборі таких форм і методів, які допомогли б молодій людині усвідомити, що історія її рідного народу пов'язана з історією іншого, тому правда про неї не може бути різною, адже істина завжди єдина. Тільки в руслі такого підходу і можливе становлення характеру, в якому власна національна гідність тісно пов'язана з повагою до національної гідності інших народів.

Освоєння здобутків національної культури. Не відкривши для себе глибин народної куль-

тури, людина втрачає культурно-історичне коріння свого роду, відчуття національної належності. Тільки на основі сплаву національної пам'яті та усвідомлення сучасних надбань культури народу виростає національна гідність. Тому особливо актуальні нині слова М. Грушевського про те, що часи романтичної ідеалізації старовини минули і тепер свої ідеали ми маємо шукати не в минулому, а в майбутньому [4, 127]. Учнім необхідно прочитувати твори Т. Шевченка, І. Франка, І. Нечуя-Левицького. Залучення до культури українського народу, як і до світової потребує осмислення світу Лесі Українки, її проникнення у філософські глибини народних традицій. Не обминаючи плеяди чудових поетів України радянських часів — П. Тичини, М. Рильського, В. Сосюри, А. Малишка, висвітлити трагічність їхніх доль, розкрити перед сучасною молоддю біль душі В. Стуса, Ліни Костенко — означає зорієнтувати підростаюче покоління на тих, кого справді можна вважати славою і гордістю нації.

Розкриття у навчально-виховному процесі співвідношення національних та загальнолюдських аспектів культури. Національне виховання — процес, який вимагає і пізнання та осмислення національно-культурної спадщини інших народів. Національне та загальнолюдське — не альтернативні поняття, це дві грані єдиного цілого. Загальнолюдське функціонує і розвивається завдяки національному, а в останньому відображається зв'язок часів та поколінь в історичному розвитку усього людства. Удосконалення педагогічного процесу на засадах розкриття співвідношення національних та загальнолюдських аспектів культури передбачає показ розвитку світової культури як взаємозв'язку та взаємозбагачення різних культур, аналіз впливу культур Сходу і Заходу на творчу діяльність видатних діячів культури України, вивчення впливу української культури на культуру інших народів; розкриття спільності моральних ідеалів у різних культурах.

Використання у виховному процесі національної символіки. З метою усвідомлення походження і змісту сучасної державної символіки України серед учнівської молоді доцільні бесіди про священні знаки та символи українського народу, історію становлення українського національного прапора та герба. Власне народна символіка України має використовуватися не лише під час урочистих заходів, державних свят, а бути невід'ємною

частиною життя школи. Варто пам'ятати, що таке використання вимагає роз'яснювальної роботи серед учнів, адже без пізнання сутності поглядів народу на красу, його моральних та етичних норм, ідеалів добродійності та людинолюбства, проведення найрозкішніших «вечорниць», виставок писанок чи конкурсів вертепів залишається лише модним тимчасовим явищем, заходом для звітності, який мало цікавить сучасну молоду людину і здатен хіба що відштовхнути її від національно-культурного джерела.

Використання досвіду народної педагогіки. Удосконалення змісту і методів виховання з урахуванням досвіду народної педагогіки включає введення у зміст навчання та виховання знань про традиційний виховний ідеал народу, ознайомлення з основами народної медицини, застосування традиційних форм сімейного виховання дітей в умовах школи; вивчення родоводу учнів та використання народного досвіду виховання єдності поколінь.

Формування вміння діяти з метою збереження та примноження національної культури. Вивчення та відтворення культурної спадщини народу розвиває в молоді розуміння особистого місця в житті, відповідальності за долю нації, країни, примноження її слави. Та, на жаль, у практиці національного виховання є чимало невирішених проблем. Особливо гострою залишається проблема методів народознавчої роботи, шляхів залучення шкільної молоді до національних традицій, звичаїв народу. Тут необхідні такт, толерантність, вміння педагога поважати власний вибір особистості. Гуманістичне виховання відрізняється від маніпулювання саме тим, що не нав'язує світогляду, думок, почуттів, а створює умови для розвитку в особистості її власних поглядів, думок, почуттів. Саме це і робить неможливим вирішення важливої проблеми національного виховання авторитарними методами.

Отже, в сучасному світі освіта і виховання учнів повинні виконувати два органічно пов'язаних завдання: розвиток національного характеру, способу мислення, особистісного розуміння вітчизняної і світової культури; формування планетарного мислення, розуміння взаємозв'язків між націями, державами, що забезпечують гармонійний розвиток особистісного, національного і загальнолюдського. Майбутнє України, безумовно, залежатиме від її входження у світ як європейської держави. Тому ефективність освіти і виховання молоді

буде визначатися розробленням нових адекватних сучасності навчально-виховних методик, орієнтованих на формування повноцінної

самодостатньої особистості — громадянина країни, який зможе гідно представляти свою державу у світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. Підручник для педагогів.— К., 1999.— С. 38–45.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал.— Полтава: Полтавський вісник, 1994.— 191 с.
3. Ващенко Г. Моя автобіографія // Слово Просвіти.— 2008.— № 17 (446).— С. 8.
4. Грушевський М. С. Про українську мову і українську справу// Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М. С. Грушевського.— К., 1992.
5. Масенко Л. Т. Мова і політика. К., 1999.— 100 с.
6. Стельмахович М. Г. Плекаймо школи наші українські// Щомісячник для українського шкільництва «Жива вода».— 1995.— № 6.— С. 7.

АНОТАЦІЯ

У статті проведено аналіз навчально-виховної концепції Г. Ващенка, викладеної педагогом у праці «Виховний ідеал», а також запропоновано основні сучасні шляхи здійснення національного виховання в школі.

УДК 378.032

Вплив меідапростору на формування світогляду сучасної молоді

О. Матвійчук
м.Київ

Впровадження нових інформаційних технологій є виявом і одночасно основою складного соціально-економічного і науково-технічного процесу — інформатизації суспільства.

Інформаційні технології — створена прикладною інформатикою сукупність систематичних і масових способів та прийомів обробки інформації у всіх галузях людської діяльності з використанням сучасних засобів зв'язку, поліграфії, комп'ютерної техніки та програмного забезпечення.

Інформаційне суспільство — суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку [5].

Складовою частиною і найпершою умовою інформатизації суспільства є інформатизація освіти — процес підготовки людини до повноцінного життя в умовах сучасного інформаційного світового співтовариства, до продуктивного використання інформації та знань на основі використання комп'ютерної техніки й засобів телекомунікації.

Першочерговим завданням є створення глобальної комп'ютерної мережі освіти та науки.

Розвиток глобального суспільства визначається зростанням ролі інформації як продукту соціальної діяльності людей, за якісними характеристиками якої вимірюють рівень загальної культури суспільства щодо здатності виробляти, сприймати і раціонально застосовувати відомості, дані, знання для потреб життєдіяльності.

Сьогодні важко уявити собі наше життя без інформації, без знань, комунікацій — складовою яких є медіа-простір. Як зазначає Г. Клі- машина,

інформація — повідомлення про будь-що, усне та письмове. Основні форми інформації: текстова (книги, газети журнали, рукописні видання); графічна (малюнки, фотографії, картини, креслення); мовна (радіопередачі, розмови по телефону); комп'ютерна (документи, бази даних); у формі відеозображень (кінофільми, телевізійні передачі) [3].

Знання — перевірені практикою чи доведені теоретично результати пізнання дійсності, відображені в свідомості людини. Знання — головний ресурс, який допомагає особистості існувати в суспільстві [3, 4]. Проблему впливу медіапростору на формування світогляду сучас-